

Saksnummer	Utvalg	Møtedato
15/14	Komitè for levekår	02.06.2015
15/72	Bystyret	18.06.2015

Klasseturer i grunnskolen

Forslag til innstilling

1. For at en tur skal ha status som klassetur/skoletur, må turen fremgå av skolens virksomhetsplan/årsplan, ha en faglig forankring i læreplanen, gjennomføres i regi av skole og være uten foreldrebetaling. Lærere må være med på turen og det er skoleeier som er ansvarlig for elevene på turen.
2. Skolen skal sørge for at turer de tar initiativ til kan gjennomføres innenfor de økonomiske rammer skolen disponerer.
3. Skolen kan ta imot pengestøtte som elever og foreldre frivillig har samlet inn gjennom f.eks loddsalg og dugnader. Ingen skal presses til å gi eller bidra. Slike midler skal komme hele elevgruppen til gode.

Rolf Kåre Jensen
Rådmann

Arne Øvsthus
kommunaldirektør

Saksbehandler: Tore Tverbakk

Komitè for levekårs behandling i møte den 02.06.2015:

Votering

Forslag til innstilling ble enstemmig tiltrådt

Komite for levkårs innstilling

1. For at en tur skal ha status som klassetur/skoletur, må turen fremgå av skolens virksomhetsplan/årsplan, ha en faglig forankring i læreplanen, gjennomføres i regi av skole og være uten foreldrebetaling. Lærere må være med på turen og det er skoleeier som er ansvarlig for elevene på turen.
2. Skolen skal sørge for at turer de tar initiativ til kan gjennomføres innenfor de økonomiske rammer skolen disponerer.
3. Skolen kan ta imot pengestøtte som elever og foreldre frivillig har samlet inn gjennom f.eks loddsalg og dugnader. Ingen skal presses til å gi eller bidra. Slike midler skal komme hele elevgruppen til gode.

Bystyrets behandling i møte den 18.06.2015:

Votering

Innstillingen ble enstemmig vedtatt.

Vedtak

1. For at en tur skal ha status som klassetur/skoletur, må turen fremgå av skolens virksomhetsplan/årsplan, ha en faglig forankring i læreplanen, gjennomføres i regi av skole og være uten foreldrebetaling. Lærere må være med på turen og det er skoleeier som er ansvarlig for elevene på turen.
2. Skolen skal sørge for at turer de tar initiativ til kan gjennomføres innenfor de økonomiske rammer skolen disponerer.
3. Skolen kan ta imot pengestøtte som elever og foreldre frivillig har samlet inn gjennom f.eks loddsalg og dugnader. Ingen skal presses til å gi eller bidra. Slike midler skal komme hele elevgruppen til gode.

Sammendrag

Det har fra foreldre blitt etterspurt muligheten for å dra på klasseturer til Oslo for å besøke Stortinget. Noen ungdomsskoler i Bodø gjennomfører slike turer i samarbeid med foreldrene, andre skoler velger å ikke arrangere slike klasseturer/skoleturer av ulike grunner. Stortinget inviterer til et opplegg for ungdomsskoleelever og det kan søkes om reisetilskudd som innebærer at hver elev betaler en egenandel på kr 300,-.

Noen skoler reiser til og fra Oslo på en dag, og andre benytter anledningen til å være flere dager i hovedstaden i forbindelse med en helg. Dette medfører økte kostnader og utfordrer gratisprinsippet i skolen. Det utfordrer også hvem som har ansvar for elevene dersom lærere ikke deltar på hele turen.

Saksopplysninger

Undervisningsavdelingen på Stortinget opplyser i telefonsamtale 18.05. med undervisningssjefen i Bodø at undervisningsopplegget/besøket på Stortinget har en tidsramme på 2,5 time og at det kommer søknader fra skoler i hele landet. Stortinget har en ramme i 2015 på ca 1,75 mill til reisetilskudd for ungdomsskoleelever. I tillegg er det ca. kr 1,75mill til lignende opplegg for elever i videregående skole. Undervisningsavdelingen på Stortinget opplyser i samme telefonsamtale at en støtte til en klasse fra Bodø på 28 elever og 2 lærere er på ca 70.000,-.

Dersom skolen får bekreftet mulighet for besøk på Stortinget kan skolen før turen søke om reisetilskudd. Tilskuddet utbetales etter gjennomført besøk. Refusjonskravet sendes Stortinget etter besøket med rektors underskrift. Støtten utbetales til skolens kontonummer.

Stortinget opplyser også at 40% av søknadene om besøk ble avslått i 2014. Rammene Stortinget har til reisetilskudd skal fordeles på store og små skoler i hele landet. Bodø kommune kan ikke forvente at alle våre skoleklasser på ett trinn får delta.

Referanse til undervisningsoppleggene på Stortinget og reisetilskuddet:

<https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Undervisning/Undervisning/>

Føringer fra tidligere vedtak

Temaet klasseseturer har vært behandlet i bystyret tidligere. I sak 04/12 vedtok bystyret følgende:

1. Bodø kommune skal ha et gratis leirskoletilbud til elevene. Dette tilbudet skal ta utgangspunkt i Bodø naturskole.
2. Vedtaket iverksettes fra skoleåret 2004/2005. De elevene som går i 5. eller 6., 7. klasse skoleåret 2003/2004 og som har bestilt eller planlagt bestilling av leirskoleopphold i løpet av våren, har anledning til selv å velge leirskole og oppholdets lengde. Merkostnadene til dette dekkes innenfor reglene i rundskriv F-14-03.
3. Dersom foreldrene ønsker å arrangere andre turer eller arrangement, må dette skje på fritiden.

31.03.2009 ble klasseseturer i foreldrenes regi behandlet i bystyret, og følgende vedtak ble gjort i bystyresak PS 09/30:

1. For at en tur skal ha status som klasseseture, må den ha en faglig forankring i læreplanen, gjennomføres i regi av skolen og være uten foreldrebetaling.
2. Omfang og reisemål må være av en slik art at det er mulig å kontrollere og ha oversikt over elevgruppen.
3. Skolen skal under ingen omstendighet ta initiativ til - eller gjøre noe som kan oppfattes som oppfordring til - å arrangere kostbare turer finansiert ved egenbetaling eller innsamling.
4. Dersom foreldrene ønsker å arrangere tur for en gruppe elever utenfor årsplan og læreplan, må dette skje utenom skoletid og uten noen form for deltakelse fra skolen. Dette betyr at lærerne ikke kan delta på slike turer.
5. Skolen er meget positiv til at foreldre velger å bruke tid sammen med elevene på planlagte læreplanbaserte aktiviteter der skolen har et klart definert ansvar

Bakgrunnen for dette vedtaket var flere henvendelser blant annet fra foreldre som følte seg presset og mente det var lite rom for motforestillinger da det ble tatt initiativ til dyre klasseseturer. Det ble da fra skolelederens ståsted uttrykt usikkerhet i forhold til tidsbruk sett opp mot læringsutbytte og ansvarsforhold.

Forhold til lovverk – utdrag fra regelverk (Utdanningsdirektoratet)

Gratisprinsippet i grunnskolen er regulert i opplæringsloven § 2-15. Der står det at kommunen ikke kan kreve at elevene eller foreldrene dekker utgifter i forbindelse med grunnskoleopplæringen. Dette gjelder både undervisningsmateriell og faglige og sosiale aktiviteter som skolen arrangerer som en del av opplæringen. Skolen og kommunen kan heller ikke kreve egenbetaling for aktiviteter som er en del av opplæringen, men som foregår utenfor skoletiden.

Eksempler på utgifter til aktiviteter er kost og losji i sammenheng med leirskoleopphold eller andre tematurer, utgifter til inngangsbilletter ved ekskursjoner og nødvendig transport i skoletiden til svømmehall og bibliotek.

Det er skolene og skoleeier som bestemmer hvilke aktiviteter elevene skal gjennomføre, for eksempel om elevene skal på leirskole. Aktiviteter i regi av skolen skal være gratis. Bakgrunnen for at turer også skal være gratis, er at de skal være inkluderende, slik at alle elever kan delta på lik linje, uavhengig av økonomisk bakgrunn.

Dersom en tur er en del av opplæringen i grunnskolen eller videregående skole skal kostnadene i utgangspunktet dekkes av kommunen eller fylkeskommunen. Skoleeier vil da være ansvarlig for organisering og gjennomføring av turen.

Skolen eller skoleeieren må konkret vurdere om turen er en del av opplæringen og foregår i skolens regi. Momenter i en slik vurdering kan være om

- reisen foregår i skoletiden
- turen er en del av opplæringen etter læreplanene for fag
- lærere er med på turen og mottar lønn
- det er utarbeidet regler for turen, med f.eks. sanksjoner for hjemsendelse
- skoleeier er ansvarlig dersom det oppstår uhell
- turen fremgår av skolens virksomhetsplan/årsplan
- de som ikke er med på turen har et organisert opplæringstilbud

Listen er ikke uttømmende. Dersom et eller flere av momentene er til stede, kan turen ansees som en del av opplæringen og skal være gratis for elevene og foreldrene. Dersom ingen av disse momentene er til stede, vil turen ikke ha noe med opplæringen å gjøre, og faller utenfor gratisprinsippet.

Frivillig betaling eller informasjon om kostnader i forkant er ikke avgjørende for om turer eller samlinger vurderes å være i skolens regi eller ikke.

Når det gjelder utgifter til kost, er dette ikke noe som normalt dekkes ved opplæring gitt på skolen. Derfor kan elever pålegges å dekke utgifter til egen mat på skoleturer også. Utgiftene må imidlertid være på nivå med hva mat og drikke normalt ville koste for en elev.

Dersom en tur delvis er lagt til skoletiden og delvis til fridager, kan skoleeier velge å ta betalt for den delen som foregår på fridager. En slik ordning forutsetter imidlertid at skoleeier legger til rette, med for eksempel transport, på en slik måte at det er et reelt alternativ å delta kun på skoledager.

Skoleruta avgjør hva som er skoledager og hva som er fridager. Skoleruta kan imidlertid avvike for enkelte trinn og utdanningsprogram, slik at turer ikke er lagt til skoledager selv om de er på hverdager. Eventuelle endringer av skoleruta, som er lokal forskrift, forutsetter høring.

Opplæringsloven hindrer ikke at andre enn skoleeier finansierer skoleturer, så lenge retten til gratis opplæring ikke brytes. Elever og foreldre kan gå sammen om å finansiere turer ved f.eks. frivillige gaver, dugnader og loddsalg. Dersom elevene eller foreldrene gir penger bør dette skjedd anonymt.

Skolene kan også ta imot pengegaver, tilskudd til klassekasser, utstyr e.l. fra andre enn foreldre. De som gir gaver eller tilskudd kan ikke stille krav om motytelser, for eksempel i form av reklame for næringslivet. Det er også en klar forutsetning at pengene ikke er øremerket en elev, men skal komme hele elevgruppen til gode, og at ingen presses til å gi eller bidra.

(Kilde: <http://www.udir.no/Regelverk/Finn-regelverk-for-opplaring/Finn-regelverk-etter-tema/Innhold-i-opplaringen/Gratisprinsippet/>)

Fylkesmannen v/Skjerve har skrevet følgende til Alstad U:

Fylkesmannens syn på gratisprinsippet, er og kan ikke være annet enn at der er loven klar – jf § 2-15 i opplæringsloven. Det kommer ikke fram fra deg hvem som har innvilget turen, om det er kommunen selv som har gjort det og dermed burde stille nødvendige midler til disposisjon, eller om det er etter søknad fra skolen til Stortinget. Uansett er ikke dette et obligatorisk undervisningsopplegg, og dersom kommunen/skolen mener de ikke har midler til en slik reise for elevene, kan den bestemme at turen ikke skal gjennomføres. Kravet om gratisprinsippet er ufravikelig, og dersom noen skulle klage på et krav om egenandel, vil klager få medhold. All grunnskoleopplæring, transport i skoletida, ekskursjoner eller andre turer som en del av opplæringen skal være gratis, og skolen kan ikke kreve egenbetaling.

Mao ser ikke Fylkesmannen noe lovstridig i det Bodø har bestemt.

Selv om skolen må være forsiktig med hvordan den skaffer midler til ekskursjoner, åpner forarbeidene til loven for muligheter for skolen til å ta i mot ulike midler; dugnad, klassekasse, gaver o.l. Vi vil likevel understreke at slikt må være reelt frivillig, at ingen må føle seg presset til å bidra økonomisk og må komme hele gruppen til gode.

Vurderinger

Problemstillingen er nå aktuell fordi foreldre stiller spørsmål ved hvorfor noen rektorer sier nei til å søke om besøk på Stortinget.

Det er flere utfordringer ved slike turer. Med utgangspunkt i at klasseturer skal være gratis for elevene, vil det medføre en stor utgift i et ellers stramt skolebudsjett dersom skolen skal dekke utgiftene i tråd med retningslinjene. Også skoler som reiser til og fra Stortinget på samme dag har fått tilbakemelding om press på foreldre i forbindelse med kostnader til shopping og mat i løpet av dagen.

Det er også grunnlag å stille spørsmålstegn med hvem som har det juridiske ansvaret for elevene på klasseturer når skolens personale deltar på bare deler av turen.

Flere skoler har lagt slike turer inn i sine planer, og skolen tar aktivt del i arbeidet med å finansiere turen. Her synliggjør skolen en helhet og en sammenheng i elevenes læringsarbeid. I motsatt fall erfares det at noen foreldre er opptatte av å bruke den muligheten reisesstøtten fra Stortinget gir til å komme seg på sosial tur. Innholdet i undervisningen på Stortinget forutsetter forarbeid og etterarbeid dersom elevene skal ha et godt læringsutbytte.

Problemstillinger knyttet til dugnad og deltakelse. Fylkesmannen er klar i at deltakelse på dugnad for å samle inn penger skal være reelt frivillig og om noen klager på en egenandel vil de få medhold.

Kostnadsspørsmål sett i forhold til elevenes mange fritidsaktiviteter. Dugnader i skolens regi konkurrerer med dugnader i regi av de mange organisasjoner som arrangerer ulike aktiviteter for barn og ungdom i deres fritid. Dette kan bidra til at begge aktører taper, og at foreldre må selv kjøpe lodd, dopapir og kakebokser.

Fattigdomsproblematikk. Dette temaet behandlet bystyret i saken om levekår for barn og unge – statusrapport den 30.10.14. Her ble det presisert at nesten 80.000 barn i Norge som vokser opp i lavinntektsfamilier har 47% innvandrerbakgrunn. Fattige barn er utsatt for ekskludering og utenforskap, fattigdom er skam- og tabubelagt. Fattige barn har manglende mulighet til å delta i ulike fritidsaktiviteter eller kulturopplevelser.

Det vil være naturlig at skolen vurderer læringsutbytte sett i forhold til kostnadene og arbeidet med å gjennomføre en slik tur. Er det dette skolen mener er viktig å bruke ressurser på i forhold til elevenes læring, eller kan en få mer igjen for innsatsen ved å benytte andre metoder.

Løsningsmuligheter

Stortingsturer er skoleturer/klaseturer og regelverket må tydeliggjøres og følges. Dersom intensjonene med Stortingsturene skal oppfylles, må skolen legge dette inn i skolens planer. Det er mulig for skolen å organisere dagstur. Her bør skoleeier dekke elevenes egenandel. Dette har vi eksempler på i dag i vår kommune. Felles retningslinjer for disse turene vil bli drøftet/avklart i rektorkollegiet.

Skoleeier må sammen med rektorene tydeliggjøre forventninger og muligheter ved klaseturer/skoleturer. Foreldre må fortsette å arrangere ulike aktiviteter på elevenes fritid som fremmer hele skolemiljøet og inkluderer alle elevene.

Konklusjon og anbefaling

Rådmannen anbefaler at klaseturer forankres i skolens planer og dersom skolen vurderer Stortingsbesøk bør dette gjennomføres som dagstur. Dersom foreldre ønsker å forlenge reisen må det avklares hvem som er juridisk ansvarlig for elevene dersom lærer ikke deltar på hele turen. Dersom turen utvides må merutgiftene dekkes av klassekasse som alle for ta del i uavhengig av deltakelse i å skaffe inntekter til klassekassen. I forbindelse med klaseturer må skoleeier sørge for å klargjøre retningslinjer og ansvarsforhold.

Rett utskrift: Berit Skaug